

have paa Familiegodsjerne og paa de frie Godsfer. Paa Familiegodsjerne medfører nemlig Loven af 1854, at Besidderen i Tilfælde af Fæstledighed er bunden til at sælge til Fæsterens nærmeste Familie, medens derimod Eierne af de frie Godsfer kunne sælge til hvem de ville. Virkningen deraf maa være, at den Fæster, som kun kan vente Concurrence fra en lille Kreds, han kan overse, ikke er tilbøielig til at gjøre et høit Bud, medens Fæsteren paa det frie Gods, som kan vente større Concurrence, maa føle sig opfordret til at byde en højere Sum for at komme i Besiddelse af Gaarden. Han maa sige sig selv, at hvis han ikke gjør det, er det rimeligt, at en Anden faaer Gaarden, og det forekommer mig, at man ifølge almindelige nationaloconomiske Grundfætninger heri har en syldestgjørende Forklaring paa disse Phænomener. Det er tydeligt nok, at naar Fæsteren paa det frie Gods tilbyder at give en høj Priis, vil Godseieren være tilbøielig til at sælge, og Salg vil derfor stee i større Omfang, men Købesummen vil blive højere; paa Familiegodsjerne, hvor Concurrencen er indskrænket til en ringe Kreds, vil Salg derimod foregaae sparsommere og langsommere, men til en lavere Priis.

Naar jeg nu gaaer ud fra disse Forudsætninger og undersøger, hvorledes Fæsternes Stilling vil være, efterat denne Lov er udkommen, vil det sees, at jeg maa betragte det som en Feilslutning, naar man har meent, at deres Stilling, naar Loven var benyttet, vilde være den samme, som den hidtil har været paa de frie Godsfer. Ifald jeg rigtig har opfattet Lovforslagets § 12, maa Meningens nemlig være den, at Fæsterne paa de vordende frie Godsfer skulle have den samme retlige Stilling, som de for Dieblisset have paa Familiegodsjerne, og de ville altsaa blive saaledes stillede, at der ikke kan sælges til Andre end til dem og deres nærmeste Slægt; men de ville da ikke have den Opfordring, som Fæsterne nu have paa de frie Godsfer, til at byde en rigelig Købesum. — Som Følge deraf mener jeg, at naar man skal sammenligne de Forhold, der ville opstaae, navnlig med Hensyn til Hyppigheden af Salgene, med de nuværende Forhold, naar man overhovedet vil

danne sig en Forestilling om, hvorledes Forholdene ville stille sig efter denne Lov, maa Udgangspunktet være Forholdet paa de nuværende Familiegodsfer, men ikke Forholdet paa de nuværende frie Godsfer. Jeg troer saaledes, at man aldeles ikke kan gaae ud fra, at Fæsterne efter denne Lov ville blive stillede saaledes paa de nye Godsfer, som de nu ere stillede paa de frie Godsfer, og jeg skal tillade mig at tilføie, at jeg i Virkeligheden troer, at deres Stilling vil blive væsentlig forringet. Der er i Lovudkastet truffet Bestemmelser til Fæsternes Betyggelse, og navnlig da den Bestemmelse, som findes i § 12, hvilken tilfigter at fikre Fæsterne, at der i Tilfælde af Salg kun skal kunne sælges til dem; men det forekommer mig, at en saadan Begunstigelse medfører en meget tvivlsom Fordeel for Fæsterne, thi jo større Fordele man indrømmer dem i det Tilfælde, at Godseieren vil beslutte sig til at sælge, desto vanskeligere vil han beslutte sig dertil. Jeg skal dernæst gjøre den Hovedbetragtning gjældende, at det efter min Overbeviisning er aldeles forgjæves ved retslige Bestemmelser at ville fikre Fæsternes Stilling paa de Godsfer, som ville fremstaae ifølge denne Lov, hvis den træder i Kraft i sit fulde Omfang. Et saadant Forsøg vilde kun kunne lade sig gjøre, hvis Fæsterne for Dieblisset vare betryggede ved retlige Bestemmelser, men det er en given Sag, at den Stilling, de for Dieblisset have — man kan nu betragte den som meer eller mindre betrygget — aldeles ikke hviler paa Lovgivningens Bestemmelser, men paa Traditionen i de Familier, hvorom Talen er, og paa den Opinion, der gjør sig gjældende i hele dette Forhold; saasnart man bryder denne Opinion, er det forgjæves gennem retslige Bestemmelser at søge at fikre Fæsternes Stilling. Det er ganske rimeligt, at naar denne Lov paa den af mig forudsatte Maade er traadt ud i Livet, vil Godsfernes Værdi stige, thi Speculanter, driftige Folk vilde kaste sig over denne Entreprise og købe Godsfer. Jeg troer ikke, der kan være Tvivl om, at de Udselmænd, som ville sælge, med Lethed ville finde Købere, men det er vistnok aldeles klart, at de Folk, der i dyre Domme have kjøbt Godsferne, ville